

Posudek na diplomovou práci Bc. Petry Turtákové
Příběh pěstounky na přechodnou dobu: Návrhy pro systémová zlepšení

Katedra teologické etiky

Studijní obor: Křesťanská krizová a pastorační práce – Diakonika

Studijní program: Teologie

Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

2019

Oponent: JUDr. Zuzana Zárasová

Diplomová práce je poměrně rozsáhlá, má celkem 159 stran, i s přílohami pak 235. Přílohy tvoří přehled jednotlivých kroků, dat, činností a pokládaných otázek autorky práce během doby od počátku výkonu dobrovolnické činnosti až po napsání diplomové práce, souhlas přechodné pěstounky s poskytnutím a použitím rozhovoru, přepis samotného rozhovoru, kódy a kategorie rozhovoru a „mapy“, resp. časová schémata zachycující u jednotlivých subjektů jejich „příběh“.

Je vidět, že autorka diplomové práci věnovala hodně času a že se snažila porozumět tématu pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD). Oceňuji, že studovala metodiky jak Ministerstva práce a sociálních věcí, tak jednotlivých krajských úřadů a doprovázejících subjektů, odbornou literaturu, a že konzultovala práci s odborníky na náhradní rodinnou péči. Rovněž oceňuji, že práce je téměř prostá chyb a překlepů.

Pokud jde o samotný obsah diplomové práce, chybí mi obecný úvod do tématu (přechodné) pěstounské péče. Tedy alespoň pár vět k historii pěstounské péče, PPPD, alespoň obecně právní předpisy, které tento institut upravují, statistická data (např. počty přechodných pěstounů, dětí, které byly do PPPD během určitého časového období svěřeny apod.). Očekávala bych tedy alespoň stručný teoretický úvod, nikoli rovnou (po metodologii) příběh přechodné pěstounky, uvozený představením jednotlivých aktérů příběhu.

Některými tématy se autorka nezabývá téměř vůbec, ačkoli je sama pěstounka v rozhovoru zmiňuje a jsou poměrně důležitá pro pochopení PPPD, ale i samotného tohoto konkrétního příběhu – mám na mysli zejména odborné posuzování žadatelky o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat PPPD a průběh a témata příprav k přijetí dítěte do rodiny. Naopak např. problematiku romství přechodná pěstounka v podstatě sama neotevřela, autorka se však na toto téma zaměřila (v textu je vysvětleno proč). Rovněž by stálo za to rozebrat, pokud se autorka věnuje konkrétnímu příběhu, proč nemohlo jít dítě do PPPD rovnou po narození, proč muselo strávit 7 měsíců v ústavním zařízení, což se na něm evidentně podepsalo (typické bouchání hlavičkou o zem ve stresových situacích). „Indikace“ PPPD je totiž poměrně zajímavým tématem, které bývá pojímáno a vykládáno různě. Zde např. dítě mohlo jít do PPPD přímo z porodnice, neboť i v každé pěstounské péči, a zvláště v té přechodné, má být kontakt s biologickou rodinou zachován a podporován – pokud tedy jediný „problém“ byl v tom, že o nezletilého matka z počátku jevila zájem a docházela za ním do kojeneckého ústavu.

Obecně není, dle mého názoru, ze zkušenosti jedné konkrétní pěstounky s jedním konkrétním dítětem možné vyvozovat obecné závěry pro změny systému. Přechodných pěstounů bylo v ČR k 31. 12. 2018 celkem 792, a co pěstoun a co svěřené dítě, to jiná zkušenost. Co kraj, to jiná praxe, rovněž tak rozhodování soudů je různorodé. Nicméně po zasazení příběhu do kontextu metodik je možné konstatovat, že autorka vystihla problémy praxe poměrně dobře, byť existují samozřejmě i další.

Navržené systémové změny jsou dle autorky:

- 1) Sdílené vyjasnění pojmů mezi OSPOD a doprovázejícími organizacemi
- 2) Partnerský výkon kontroly
- 3) Dobrý výkon sociální práce
- 4) Osvojení způsobilosti pro rozmanitost

S uvedeným naprosto souhlasím, avšak kromě prvního bodu, kdy role a kompetence je možné vyjasnit a blíže vyložit např. jednotnou metodiku MPSV, případně též změnou zákona (myšleno zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů), zbylé změny jsou o nastavení společnosti a kompetencích jednotlivých osob („nálepkování“ ohledně romství, a to nejen u laické veřejnosti, ale i u odborníků, partnerský přístup a dobrý výkon sociální práce). Nejde tedy v podstatě o změny systému, pokud máme na mysli systém sociálně-právní ochrany dětí, případně náhradní rodinné péče.

Nevyjasněnost a nevyhraněnost rolí a kompetencí v případě výkonu pěstounské péče, včetně PPPD, může – jak ukazuje autorka na příběhu jedné pěstounky – znamenat rozčarování jednotlivých aktérů a problémy při výkonu pěstounské péče, včetně zde komplikovaného předávání dítěte z PPPD do dlouhodobé péče. Ovšem i přes nastavení jasných pravidel (např. že koordinátorem případu je vždy OSPOD dítěte, který má ve spolupráci s ostatními aktéry stanovit plán předávání dítěte s ohledem na jeho potřeby a aktuální právní situaci) často zúčastněné subjekty tápou a nepostupují koordinovaně. A zde jsme vlastně u výše zmíněných kompetencí a dobrého výkonu sociální práce (což autorka vystihla např. konstatováním, že i přes vynikající metodiku doprovázející organizace se reálně postupovalo odlišně).

Autorka rovněž vystihla nejasné zacházení s podporou a kontrolou u doprovázejícího subjektu a nutnost brát ze strany doprovázejících subjektů i OSPOD pěstouny jako partnery. Stejně tak vystihla důležitost podpůrné sítě pěstouna. Rovněž se mi líbí autorčina úvaha nad tím, zda je či není selhání přechodného pěstouna, pokud si nechá dítě v dlouhodobé péči. Nutno říci, že od novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a souvisejících předpisů v roce 2012 (účinnost od 1. 1. 2013) se pohled na danou problematiku díky zkušenostem mění. Zprvu skutečně mohlo být vnímáno, že pokud si přechodný pěstoun dítě „nechá“, je to vlastně selhání jeho role. Dnes už se většina odborníků shodne na tom, že tomu tak není (tedy alespoň ne vždy), záleží na okolnostech každého případu. Stěžejí lze vyčítat přechodnému pěstounovi, pokud si nechá v dlouhodobé péči dítě, kterému se nepodařilo najít dlouhodobé pěstouny či osvojitele a muselo by jít do ústavního zařízení. Ovšem pak je třeba vždy posoudit, zda tento pěstoun má být i nadále veden v evidenci pro výkon PPPD. Tedy zda přijetím dítěte do dlouhodobé péče nedošlo k takové změně rodinného systému, že daná osoba již nemůže PPPD vykonávat. To je vždy na zhodnocení krajského úřadu.

Diplomové práci bych vytkla vyskytující se subjektivní hodnocení – např. na str. 116 „Cítila jsem, že je mi bližší pěstounka než doprovázející organizace“ nebo na str. 118 „Bylo úžasné vidět všechny pohromadě a byla jsem moc vděčná za to, že to takhle dopadlo“. Styl je až příliš žurnalistický, což se podle mého názoru příliš pro psaní diplomové práce nehodí.

V práci se vyskytují i určitá nepochopení fungování systému sociálně-právní ochrany dětí. Chápu, že je tento systém poměrně složitý, ovšem považuji za důležité uvést na pravou míru, že schéma na str. 77 Role, úkoly a zodpovědnost jednotlivých subjektů činných ve SPOD není přesné (např. Úřad práce ČR nemá oprávnění kontrolovat dítě v místě bydliště i ve škole, u lékaře apod., u krajského úřadu není uvedeno, že provádí odborné posouzení žadatelů o náhradní rodinnou péči a rozhoduje o žádosti žadatelů o zařazení do evidence pro zprostředkování NRP) a že poznámka pod čarou č. 25 na str. 34, která vysvětluje proces zprostředkování NRP rovněž není přesná (v případě dlouhodobých pěstounů činí příprava 48 hodin, podstatným krokem je správné rozhodnutí krajského úřadu o zařazení nebo nezařazení žadatelů do příslušné evidence, párování a navazování kontaktu s dítětem probíhá u dlouhodobé pěstounské péče a osvojení). Rovněž si jako právník neodpustím poznámku ohledně formálně špatné citace odkazů pod čarou na příslušná ustanovení zákona (pokud je ustanovení děleno na odstavce a písmena, za písmena patří vždy závorka).

Závěr: Doporučuji hodnocení C, tedy dobře.

Otázky a náměty pro obhajobu:

- 1) Jak probíhá odborné posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči a jaká jsou specifika pro PPPD?
- 2) Jaký závěr učinila autorka ohledně problematiku předávání dítěte z PPPD do dlouhodobé péče? (kde byl podle jejího názoru hlavní problém, co se mohlo udělat lépe?)
- 3) Jak autorka nahlíží na možnost doprovázení orgánem sociálně-právní ochrany dětí? Jaké jsou klady, zápory, případně rizika takového doprovázení?

JUDr. Zuzana Zárasová

V Praze dne 10. 6. 2019